

הכול דבש?

אסופת המאמרים הזאת, שיוצאת לכבוד 45 שנות פעילותה של קרן אייסף, בוחנת את התמורות - החיוביות יותר והחיוביות פחות - שחלו בחברה הישראלית לאורך התקופה. ואכן, בהשוואה בין המציאות של היום לבין המציאות שנשקפה למייסדי הקרן בשנת 1977, ניכרים שינויים רבים בחברה הישראלית, בראש ובראשונה בעולם ההשכלה הגבוהה: כיום נגישים הלימודים הגבוהים לרבים מן הצעירים והצעירות המגיעים מרקע כלכלי מאתגר, דור ראשון להשכלה אקדמית. מוסדות אקדמיים רבים קמו, ובהם מכללות המאכלסות רבים ורבות מבני הפריפריה החברתית והגאוגרפית, ובמקביל קם מגוון נרחב של ארגונים המעניקים מלגות למבקשים להתחיל ללמוד. לעומת תחילת הדרך, שבה הייתה אייסף הקרן הפרטית היחידה בישראל שהעניקה מלגות לסטודנטים, כיום, על פי האתר **מלגה פה**, מוענקים כ־900 סוגי מלגות ללימודים מטעם קרנות פרטיות, ארגונים ציבוריים ועמותות. כמו כן, לפני כחמש שנים הוחל חוק למימון שנת הלימודים הראשונה של סטודנטים וסטודנטיות לתואר ראשון

בפריפריה, ולאחרונה עבר החוק למימון 75% משכר הלימוד של לוחמים.

אם כן, האם הפערים הצטמצמו? האם כבר אין צורך בקרן אייסף? התשובה לכך מורכבת. בד בבד עם התמורות החיוביות חלו גם שינויים רבים לרעה, ולכן המלאכה עוד רבה. כשבוחנים את המציאות היום אנחנו מגלים כי למרות הכול, רק אחוזים בודדים מן הסטודנטים באקדמיה מגיעים מיישובים מוחלשים, ואילו כ-40% או יותר מגיעים מאשכולות כלכליים-חברתיים גבוהים. הסיכוי של בן או בת להורים שאינם אקדמאיים להגיע לאקדמיה קטן פי שבעה מהסיכוי של בן או בת להורים אקדמאיים. על פי התאחדות הסטודנטים, הורים לסטודנט ממוצע משקיעים בילדם כ-20,000 ש"ח או יותר לשנה, אך להורים באשכולות חברתיים כלכליים נמוכים חסרה היכולת הכלכלית לכך. לכן, לשאלה אם קרן אייסף עדיין נחוצה, אם ישנם עדיין מי שרוצים ללמוד ואינם יכולים, התשובה, לצערנו, היא כן.

בבסיס פירמידת מאסלו מוצג הצורך הכלכלי, ולכן העלויות של שכר הלימוד ויוקר המחיה קריטיות לציבור המגיע מרקע מאתגר כלכלית. אך ההתמודדות של דור ראשון באקדמיה רבת פנים פי כמה, ולכן אני מבקשת לגעת גם בקשיים הלא-כלכליים שסטודנטים מרקע כלכלי מורכב מתמודדים איתם. את הקשיים הללו אמיינן לארבעה סוגים עיקריים, ואבחן כיצד הם באים לידי ביטוי היום בהשוואה לעבר.

הסוג הראשון של הקשיים הוא **ניכור, אחרות** ו"אאוטסיידריות". צעירים וצעירות שהם דור ראשון ללימודים אקדמיים מדווחים פעמים רבות על תחושה של ניכור. בקורסים שהם לומדים חסרים אנשים שנראים כמוהם, שמתלבשים כמוהם ושמדברים כמו בביתם. בקרב המרצים והמרצות חסרות להם דמויות מקבוצת הזהות שלהם. צריך לומר שהאקדמיה היום מגוונת מבעבר, וכמו שנאמר בראשית המאמר, המכללות חוללו מהפכה גם בתחום הזה. עם זאת, עדיין רבים מבין הסטודנטים מספרים על תחושת "המתחזה". מהסיבה הזאת, אחד המענים הראשונים שפותחו באייסף כוללים תוכנית מנהיגות שבה הסטודנטים משתתפים בקבוצות שייכות בקמפוס, המאפשרות להם להיות הם-עצמם - שכן הסיפורים האישיים של חבריהן דומים, וכל אחד מבין את ההתמודדויות של רעיו.

הסוג השני של הקשיים שהצעירים מתמודדים איתם הוא היעדר ידע והון תרבותי. אף שהידע היום נגיש יותר, וההנחה הרווחת היא כי אין צורך בהנחלתו משום שהכול מצוי באינטרנט, אנחנו מגלים כי היום כמו ב-1977, כשאייסף פתחה את שעריה, נדרשים הצעירים כולם לתיווך של ידע עולם בנושאים כמו חינוך, כלכלה, מנהיגות ופערים, ויש לעמוד על האופן שבו אלה קשורים לחיים ולזהות האישית.

הסוג השלישי של הקשיים שאני מבקשת לסמן הוא רישות, וליתר דיוק, מחסור בקשרים בעולם

האקדמי ומחוצה לו. היום עוד יותר מהעבר, כ־80% מהמשרות מאוישות באמצעות "נטוורקינג", וכלל לא מפורסמות לעיני הציבור הרחב. מכיוון שבני הדור הראשון להשכלה גבוהה אינם מרושתים, חשוב מאוד לייצר למענם את כל הפלטפורמות, כדי שלא יתנגשו שוב בתקרת זכוכית בשלב חיפוש התעסוקה. גם למעוניינים ולמעוניינות להתקדם בעולם האקדמי עצמו חסר הרישות הנדרש, והידע איך מפלסים את הדרך לעלייה בדרגה, לקבלת תקן, לזכייה במענקים ועוד.

הסוג האחרון של הקשיים - שאולי מדובר פחות, אבל חשוב מאוד להצלחה ולהתקדמות - הוא התקרה הפנימית, אותה נקודה שבה אנחנו לא מעיזים לצעוד צעד קדימה, מכיוון שאנחנו לא מאמינים שאנחנו יכולים. גם בנקודה זו המציאות השתנתה לטובה, מכיוון שככל שיותר צעירים מרקע מוחלש נעים לכיוון האקדמיה, הם עצמם מציבים מודל ומסרטים לבני משפחותיהם ולקרוביהם את הדרך לעבר החלום, גם אם אלו לא העזו לחלום אותו לפני כן. עם זאת, הקושי הזה גובר ככל שעולים במדרגות לתארים מתקדמים ולתפקידים בכירים בעולם התעסוקה.

לסיכום, לסטודנטים ולסטודנטיות דור ראשון להשכלה אקדמית, המגיעים מרקע של היעדר הזדמנויות, יש חסמים נוספים על אלו הכלכליים: חסמים של הון תרבותי, של יכולת היועצות ומודלינג, של חוסר אמונה פנימית ביכולותיהם ושל

היעדר רישות חברתי באקדמיה ובשוק העבודה. כדי
לספק את הצרכים האלה וכדי להשוות את התנאים
של הצעירים והצעירות מכל האשכולות הכלכליים
החברתיים נדרש מהלך שלם של מענים. אנחנו עוד
לא שם, אבל התקדמנו...

גלית כספי כהן

מנכ"לית אייסף